

VEDSVAMPAR PÅ EK - 15. Askticka

Stellan Sunhede

Tjugotvå eksvampar har tidigare beskrivits och illustrerats i Ekbladet. Flera av dessa förekommer även på andra trädslag än ek i Nordeuropa. Hit hör t.ex. svavelticka Laetiporus sulphureus, grenticka Polyporus umbellatus, hasselticka Dichomitus campestris, igelkottaggsvamp Hericium erinaceus och ekkrös Exidia truncata (Sunhede 1993, 1994, 2001, 2004, 2005). Askticka, Perenniporia fraxinea, som presenteras nedan hör också till denna kategori av eksvampar.

Fruktkropp

Askticka – *Perenniporia fraxinea* (Bull.: Fr.) Ryvarden.

Vedlevande, hattbildande ticka. Fruktkroppar fleråriga, brett vidväxta, 5–28 cm breda, 4–8(–24) cm höga vid basen, 7–14 cm djupa, i vertikalsnitt ofta ± triangulära, ibland konsolformade, som färska segt korkartade, i torrt tillstånd hårda, växande enstaka, hopsmältande eller takteggellagda. Hattens ovansida jämn till småknölig, ibland något zonerad, vitaktig-ljust beige, beigebrun-rödbrun, grå-gråbrun, mot basen av fruktkroppen mörkgrå till svart och ofta söndersprucken (Figur 1, 2). Hattkant ± spetsig till rundad, under aktiv tillväxt sammetsartad, vitaktigt beige till gulbeige, med brunaktiga fläckar vid tryck (Figur 1, 2). Undersida som torr blekt gråvit-ljust gråbrun, med runda till kantiga porer, 4–6 per mm. Poryta under aktiv tillväxtfas vitaktig, brunaktig vid tryck. Fruktkroppskött (trama) blekt brunbeige till kork-färgat. Rörlager av samma färg som tramat, hos äldre fruktkroppar skiktade, ibland åtskilda av tramavävnad. Rör 5–17 mm långa. För mikroskopiska kännetecken se Hansen & Knudsen (1997), Ryvarden och Gilbertsson (1994) och Sunhede (1979).

Gamla mörka fruktkroppar av askticka

kan påminna om gamla exemplar av platticka *Ganoderma applanatum* (Pers.) Pat. med gråsvart översida. Asktickan har dock ett ljust korkfärgat trama medan plattickan har ett brunt.

Ekologi

I Sverige är asktickan funnen på lundalm *Ulmus minor* och ek *Quercus robur*. I Danmark är arten rapporterad från bok *Fagus sylvatica*, ek och *Robinia* (Foreningen til Svampekundskabens Fremme).

I Sverige och Danmark har svampen observerats på värdträd i beteshagar, i park- och vägkantsmiljö (Figur 3). Fruktkropparna bryter ofta fram på basen av värdträden men kan ibland sitta högre upp. En skorplik fruktkropp växte inne i ett hackspethål, 1,8 m över marken på lundalm. Detta träd hade även tre hattbildande fruktkroppar på stambasen (Sunhede 1979). I Sverige och Danmark är de flesta fynden gjorda på grov ek men söderut i Mellan- och Sydeuropa växer arten på många andra substrat. Från Tjeckien och Slovakien rapporterar Kotlaba (1984) följande substrat: *Robinia pseudacacia* 10, *Fraxinus* spp 8, *Populus* spp 6, *Quercus robur* 4, *Acer* 1, *Gleditsia triacanthos* 2, *Populus* spp 6, *Salix* sp. 1 träd. I Breitenbach & Kränzlin

Figur 1

Figur 2

Figur 1–3. Askticka, *Perenniporia fraxinea*. – 1,2: Fruktkroppar. – 1: Med beigegul tillväxtzon och gråvitt porlager, på basen av ek. – 2: På basen av lundalm. – 3: Vårdräd, ek i beteshage. – 1, 2: Sverige. – 1: Öland, Gärdslösa sn, Jämsjö 23.07.1988. – 2: Gotland, Klinte sn, Klintebys 17.9.1977. – 3: Danmark, Fyn, Wedellsborg 17.5.1992. – Foto: Stellan Sunhede.

(1986) visas fruktkroppar på basen av en ek från Schweiz. För Europa i sin helhet noterar Ryvarden & Gilbertsson (1994) att asktickan främst växer på ask och listar förutom ek en rad andra lövträd som arten observerats på.

Röta

Arten orsakar vitröta i lövträd och av fruktkropparnas position att döma främst i trädens basala delar men rötan kan sträcka sig åtminstone ett par meter upp i trädstammen.

Utbredning och status

I Sverige är asktickan mycket sällsynt och bara rapporterad från Gotland och Öland (Sunhede 1979, Larsson 1997). Arten är även mycket sällsynt i Danmark (Hansen & Knudsen 1997, Christensen & Heilmann-Clausen 2003). I båda länderna är arten rödlistad och placerad i kategorin "akut hotad, CR" (Gärdenfors 2005, Stolze & Pihl 1998). Arten är vitt spridd i

centrala och södra Europa, Storbritannien, och norrut till södra Sverige. Enligt Ryvarden & Gilbertsson (1994) är asktickan vanlig i östra USA och Kanada.

Artens roll i skogsbruket

Arten är mycket sällsynt i Sverige och saknar praktisk betydelse i ekskogsbruket. Det är starkt önskvärt att värdräd sparas.

Summary

Sunhede, S. 2008. Vedsvampar på ek. 15. *Perenniporia fraxinea* (Bull.: Fr.) Ryvarden. (Wood fungi on oak. 15. *Perenniporia fraxinea* (Bull.: Fr.) Ryvarden. Ekbladet 23: 31-34).

The gross morphology, ecology, and distribution of the white rotting polypore *Perenniporia fraxinea* (Bull.: Fr.) Ryvarden are treated. The perennial fruit bodies of the fungus often appear on the very base of the trees but are sometimes found somewhat higher up. They are typically pileate and more or less triquetrous in vertical section. However, resupinate specimens occur

section. However, resupinate specimens occur and a well developed resupinate fruit body was found inside a wood-pecker's hole 1.8 m above the ground on *Ulmus minor*. In addition, three pileate fruitbodies were growing at the base of the same tree. In North Europe *P. fraxinea* is a rare species several times found on oak (*Q. robur*) but not restricted to this tree. In Sweden the fungus is known from *Ulmus minor* and *Quercus robur* on the Baltic islands of Gotland and Öland, respectively. In Denmark it is reported from *Fagus*, *Robinia* and *Quercus*. The host trees have been found in grazed woodlands, parks and on a road-side. The fungus is red-listed in Denmark and Sweden and classified in the category critical in both countries.

Stellan Sunhede, School of Life Sciences, University of Skövde, Box 408, SE-541 28 Skövde, Sweden.

E-mail: stellan.sunhede@his.se

Referenser

- Breitenbach, J. & Kränzlin, F. 1986. *Pilze der Schweiz. Beitrag zur Kenntnis der Pilzflora der Schweiz. Band 2. Heterobasidiomyetes (Gallertpilze), Aphyllophorales (Nichtblät-terpilze), Gastromycetales (Bauchpilze)*. – Verlag Mykologia. Luzern.
- Christensen, M. & Heilmann-Clausen, J. 2003. Vedboende svampe i Jaegersborg Dyrehave. – *Svampe* 48: 23–40.
- Foreningen til Svampekundskabens Fremme. <http://130.225.211.158/mycosoc/FMPro> (2008-04-06).
- Gärdenfors, U. (ed.) 2005. *Rödlistade arter i Sverige 2005. The 2005 Red List of Swedish Species*. – Artdatabanken SLU, Uppsala.
- Hansen, L. & Knudsen, H. (eds) 1997 *Nordic Macromycetes. Vol. 3. Heterobasidioid, Aphyllophoroid and Gastromycetoid Basidiomycetes*. – Nordsvamp. Copenhagen.
- Kotlaba, F. 1984: *Zeměpisnérozšíření a ekologie chorošů /Polyporales s.l./ v Československu*. – Academia, Praha.
- Larsson, K.H. (red.) 1997. *Rödlistade svampar i Sverige - Artfakta*. – Artdatabanken, SLU, Uppsala.
- Ryvarden, L. & Gilbertsson, R.L. 1994. *European Polypores 2. Meripilus – Tyromyces*. – Fungiflora. Oslo.
- Stolze, M. & Pihl, S. (red) 1998. *Rødliste 1997 over planter og dyr i Danmark* –Miljø- og Energiministeriet, Danmarks Miljøundersøgelser og Skov- og Naturvern.
- Sunhede, S. 1979. *Geastrum pseudolimbatum, Perenniporia fraxinea och Tuber aestivum funna i Sverige*. – *Svensk Bot. Tidskr.* 72: 263–269.
- Sunhede, S. 1993. *Vedsvampar på ek*. – *Ekbladet* 8: 5–10.
- Sunhede, S. 1994. *Vedsvampar på ek - 2*. – *Ekbladet* 9: 15–19.
- Sunhede, S. 2001. *Vedsvampar på ek - 8*. Hasselticka, *Dichomitus campestris* – *Ekbladet* 16: 13–16.
- Sunhede, S. 2004. *Vedsvampar på ek - 11*. Igelkottaggsvamp, *Heridium erinaceus*. – *Ekbladet* 19: 32–36.
- Sunhede, S. 2005. *Vedsvampar på ek - 12*. Ekkrös, *Exidia truncata*. – *Ekbladet* 20: 35–37.